

ACC. N:R M. 14675:1-7.

Landskap: *Blekinge* Upptecknare: *Agneta Lundelöf, Lund*
Härad: *Östra* Berättare: *Daniel Dorff*
Socken: *Torhamn* Berättarens yrke: *kantor och lärare*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1896* i *Rådeby*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-5
Magi vid sjukdomar. s. 6.
Trollkärning med vigd jord och benbitar. s. 7.

Lu F 73

Daniel Dorff kom till Torhamn 1922 och har varit kantor och lärare där sen dess. Han svarade på det han tyckte sig veta något om, i övrigt hänvisade han till män i socknen som visste bättre.

"Bystämman har de här än, åtminstone vad Torhamn beträffar. Tror Sandhamn har det också. Här samlas de en gång gång om året den 1 maj. Stämman har här funnits sen urminnes tider.

Vägen mellan Jämjö och Torhamn är ombyggd nyligen. Någon gång efter 1943, tror jag. 'Ljungåsvägen' mellan Truseryd och Ste-
neryd byggde kommunen själv för en 25 år sen.

Bilarna började komma hit 1922 -23.

Postgången var ordnad så, när jag kom hit, att posten hämtades på Jämjö dagligen med hästskjuts. Till skärgården kördes den också ut och lämnades på poststationen på Ungskär. En postföring gick till Hästholmen också.

Något gästgiveri eller reguljära skjutshåll har här aldrig funnits.

Det har hänt att fiskare har gått över till arbeten på skeppsvarv, till LMEriksson eller till porslinsfabriken i Karlskrona. En särskild händelse åstadkom det faktiskt: I april för 3 år sen blev 7 män härifrån borta vid polska kusten, och det skrämde många, särskilt ungdomar, till att sluta fiska.

Torhamn är en av de socknar som har haft mest utflyttning. Det är små och knappa inkomstmöjligheter som gjort det. När jag kom hit hade nästan varje lantbrukare varit i Amerika och sen kommit hem och köpt fädenegården eller nån annan gård. Från skärgården har de också farit många, men de har oftast inte kommit hem igen. Emigrationen pågick ännu 1925 sen jag kommit hit, för då minna jag att jag var nere vid ångbåten, då de vinkade av en 10 - 15 stycken som skulle ut. Den upphörde inte förrän på 1930 - talet.

Byggnadsskicket förändrades egentligen inte förrän på 20 - talet. De statliga förbättringslånen låg till grund för det. Någon revolutionerande förändring har det inte blivit förrän nu. Orsaken till förbättringen var helt enkelt, att husen tidigare var direkt hälsovådliga, dragiga och fuktiga. Särskilt i skärgården förstår jag inte att de kunde bo i sådana hus.

Möbleringsplanen har förändrats helt individuellt. Man har tagit efter vad man sett på annat håll och gjort förändringar efter hand.

De gamla kalasen är helt borta, men förr hade man alltid begravningskalas, hiskliga middagar. Nu dricker man kaffe och det sker utanför hemmen i församlingshemmet vi fick för ett 5 - tal år sen. Det är förresten bara bra att det är utflyttat: förr hade man alltid den döde uppställd någonstans t.ex. i en lövsal, och så tittade man på den och gick sen in och åt en smörgås.

Julkalas finns det förståss än.

Religiositeten har nog satt ~~sinnaxs~~ sina spår i fråga om sedvänjor vid kalas. De av gubbarna som ville ha sig en sup till maten var ~~xxmg~~ tvungna att gå ut i drängstugan eller t.o.m. i något uthus för att ta den. De vågade inte ta den vid bordet för gummorna. Att ta sig en sup har varit och är det väl än en dödssynd. Men att dricka i snyg går bra, även för de frireligiösa. Som magmedicin t.ex.

Nöjen har det varit och är dåligt med än. Det sammanhänger väl med att folk är frireligiösa. De enda nöjena de har nu är, ~~son~~ som barnen skriver i sina skoluppsatser 'biograf på vintern och bönemöte på sommaren'. Biograflokal har vi inte en enda, men ungdomarna slår sig ihop om en hyrbil och far till stan. Nu har ju förresten så många egna bilar.

Förhållandet mellan husbonde och dräng har ju helt utjämnats nu. I övrigt har jag inte sett en socken ~~xx~~ där man är så gemen som här. Alla hälsar på alla och alla är du med alla. Att ta av sig hatten för varandra gör man dock aldrig annat än riktigt på skoj. Man bara nickar och säger hej.

Tidningen nu är mest Blekinge Läns Tidning. Så hade man Karlskrona tidning så länge den fanns (ett senare namn på Carlskrona Weckoblad). Svenska Morgonbladet har här också funnits så länge jag minns.

Att köpa trycksaker började med veckopressen, Allers Familjejournal m.fl.

Gemensam sång finns här massor av. Men bara religiös, i frikyrkorna.

Religiositet och vidskepelse hänger väl ihop, och det gör att folket här alltid varit mycket vidskepliga. (Belysande historier, se bilaga). Det finns väl de som fortfarande är det, men bara av de allra äldsta.

Här byggdes 4 nya skolor 1919 och 1920: i Attanäs, Sibboda, Torhamn och Möckleryd, då lokalerna tidigare var mycket dåliga. När jag kom, fanns här sammanlagt 9 folkskolor, : de 4 på fastlandet och så på Ungskär, Hästholmen - Ytterön, Stenshamn, Inlängan och Långören. De två sista är indragna nu.

De högre studierna förr var möjligen lantmanna- och hushållsskola. Inga barn for till läroverk förrän för en 10 - 12 år sen.

Husförhör och husförhörskalor har inte funnits sen jag kom hit. Men det var det förr, med stora kalas i var rote.

Trots frireligiositeten är det många dop i kyrkan nu, kanske tecken på att statskyrkan kommer upp sig igen. Begravningarna sker alltid inne i kyrkan nu, även av de frireligiösa. Många sådana begravingar är det inte.

Nattvardsgången är det dåligt med, bara en 2 - 3 st. var

gång. Många är det bara vid konfirmation.

De flesta barnen konfirmeras dock--- föräldrarna vill att barnen skall vara 'som riktiga människor' trots att de är frireligiösa.

Väckelserörelserna har ju spelat stor roll. I denna socken med 2100 invånare finns det 17 missionshus: mest för Svenska missionsförbundarna, sen pingstvännerna, de evangeliskt lutherska, Episkopalkyrkans anhängare och baptisterna.

Orsaken är väl att folk i sådana här trakter lätt blir sentimentala. De lever ett farligt liv, och de skall skydda sig mot allt möjligt skräckinjagande, som de möter --- dimma och sånt. Sen betydde det nog mycket att prästerna i slutet av 1800 - talet och början av 1900 - talet inte var pigga på att fara ut i skärgården. Tidigare kunde det hända, att det låg 12 - 13 vrakekor i hamnen, som fört folk från öarna till kyrkan. Men omkring sekelskiftet kom Häst - August, och han drog sig inte för att fara ut på öarna och predika. Och sen så började de bygga sig egna missionshus där ute".

Tillägg:

Den gamla kyrkan hade funnits sen 12 - 1300 talet. Den var av sten och med fristående klockstapel. Den var helgad till det danska helgonet Måns. Nere vid sjön finns en källa kallad Sankt Måns källa, där folk en gång offrat pengar. Måns blev också ett vanligt namn här i socknen.

Den nya kyrkan byggde 1885 och då sprängdes också den gamla bort.

Meddelat utanför LUF 73:

Vidskepelse:

Folk tog t.ex. regnvattnet från kyrkflisorna. --- stenflisorna utanför kyrkmuren --- och använde till att ta bort våttor med. Det kan nog hända att gamla människor gör det än i dag.

En 40 års man här i byn föddes alldeles gulblek. Man sa att han hade likfärg och inte kunde leva länge. Hans mor fick dock goda råd, om hur hon skulle bota pojken, och hon följde dem också. Nästa gång någon dag, tog hon pojken och förde honom 3 eller 5 varv runt liket. --- Och så småningom blev pojken vit.

När jag kom hit, arrenderade jag ut själva ringarsysslan åt en man, August Larsson i Torhamn. Det var en lustig gubbe, som bodde i en liten stuga med 2 ogifta systrar. De var så nyfikna alla tre, att på kvällarna gick han ut och smög tunt knutarna och lyss-

nade vid fönstren. En sån'där natt, gick han förbi likputtarna (de stora grindarna på kyrkogården där liken förs in) strax efter klockan 12. Då hörde han något som gnällde och gnall där inifrån, och när han tittade efter, så stod där en gumma som var känd som en riktig trollkåring. Hon stod där med den lilla box hon alltid bar med sig, som innehöll vigd jord, några benbitar och nån annan smörja. "Räck mig en hand", sa hon, "för annars kommer jag inte ut härifrån". Hon hade stannat för länge där, efter kl. 12 blev hon fast där, men hon trodde att klockaren, som var en kyrkans man, skulle kunna lösa förtrollningen. Och klockaren var inte rädd av sig utan gav henne sin hand, --- och ut kom kåringen.